

ВІДГУК

офіційного опонента - доктора політичних наук, професора Сіленко Алли Олексіївни на дисертацію **Кабанцевої Ірини Анатоліївни «Антикорупційна протидія громадянського суспільства: досвід посткомуністичних країн Центрально-Східної Європи»**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 - політичні інститути та процеси

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату дисертації, публікацій Кабанцевої Ірини Анатоліївни в спеціальних наукових виданнях дозволяє зробити висновок про відповідність теми й змісту дисертації паспорту спеціальності 23.00.02 - політичні інститути та процеси.

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена тим, що корупція - це небезпечне соціальне явище, яке підриває політичний устрій, економіку держави, права і свободи людини і громадянина. Корупція загрожує державі, послаблюючи законодавчу, виконавчу і судову владу. Знижується якість державного управління. Найпрогресивніші закони марні, якщо вони не супроводжуються активним правозастосуванням. Це веде до порушень законності, правового нігілізму, толерантності до корупційних діянь.

У зв'язку з цим найважливіше значення набуває антикорупційний потенціал громадянського суспільства, який заснований на високій громадянській свідомості і відповідальності. Корупція - це глобальна проблема, яка стосується всього міжнародного співтовариства. Стурбованість корупцією висловлюють три чверті мешканців країн Європейського Союзу.

Серйозною проблемою корупція стала для України. Тому, в науковому і практичному сенсі, для нас є надзвичайно актуальним аналіз досвіду

антикорупційної діяльності громадянського суспільства в так званих посткомуністичних країнах Центрально-Східної Європи.

Дисертаційне дослідження І. А. Кабанцевої заповнює прогалину в дослідженні можливостей громадської антикорупційної діяльності в сучасних політико-правових умовах в країнах Центральної та Східної Європи. Детальне ознайомлення з текстом дисертації, авторефератом і публікаціями І. А. Кабанцевої дає підстави стверджувати, що підхід дисертантки до аналізу предмета дослідження відзначається фундаментальністю та ґрунтовністю. Дисертація має логічну структуру, що дозволило розкрити заплановані науково-дослідні завдання та досягти поставленої мети.

Авторка досліджувала специфіку й особливості антикорупційної діяльності громадянського суспільства у посткомуністичних країнах Центрально-Східної Європи на основі аналізу величезного масиву наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, широкої джерелознавчої бази.

Авторка переконливо доводить проблеми розвитку громадянського суспільства в країнах Центральної та Східної Європи, яке істотно відстає від західних країн. В першу чергу, це майнова нерівність, корупція і низький рівень активності громадян. Та й саме громадянське суспільство не ідеальне, і часто стає суб'єктом корупції.

Дисертантка провела порівняльний аналіз антикорупційної діяльності структур громадянського суспільства в країнах Центрально-Східної Європи. Автор справедливо звертає увагу на те, що слабкість впровадження і неефективність правозастосовчої практики продовжує перешкоджати досягненню відчутних результатів у розслідуванні корупції та притягненню до відповідальності за корупційні дії. Продовжує залишатися низьким рівень кримінального переслідування, особливо в резонансних справах і в справах, в яких замішані політичні посадові особи.

Правильний висновок про те, що участь громадянського суспільства часто є формальним і реальних партнерських відносин між урядами і громадянським суспільством поки що не досягнуто.

Позитивно слід оцінити пропозицію автора дисертації - вести постійний моніторинг законів та інших нормативних правових актів, з метою виявлення норм права, які використовуються в корупційних цілях, і подальшого коректування чинного законодавства.

Також слід погодитися з тезою про те, що добре спланована, організована і чітко націлена роз'яснювальна та просвітницька робота серед громадян має вирішальне значення для країн з системною корупцією, коли суспільство залишається в значній мірі толерантним до вимагання хабарів, до конфлікту інтересів або до інших форм корупції і саме бере участь в цих діях.

Автор має рацію, коли стверджує, що для громадських організацій в досліджуваних країнах найбільш важливим і одночасно складним завданням є збереження дистанції по відношенню до держави і бізнесу, яка дозволила б співпрацювати з ними для здійснення необхідних змін.

А також те, що в даний час перед усіма країнами, що ставлять собі за мету перемогти системний рівень корупції, стоїть завдання організації мереж колективних дій проти корупції.

Варто підкреслити, що всі висновки дисертаційного дослідження мають обґрунтований характер. Вони логічні, чіткі. Мають певний рівень наукової новизни. Робота цікава, написана науковою мовою, має новаторський і творчий характер.

У цілому позитивно оцінюючи результати дисертаційного дослідження, слід зазначити, що воно не позбавлене деяких недоліків.

1. Було б доцільним, якби автор приділив більше уваги понятійному апарату дослідження, зокрема обґрунтував теоретичну корисність використання в роботі таких понять, як «громадська антикорупція»,

«антикорупція акторів громадянського суспільства», «національне громадянське суспільство», «деструктивний інститут корупції» і ін. На наш погляд, є більш збалансовані в науковому сенсі поняття, наприклад, «антикорупційна активність громадянського суспільства», «громадська антикорупційна діяльність», «антикорупційна роль громадянського суспільства» та ін. Як, наприклад, розуміти таку тезу автора «традиції громадського активізму в аналізованих країнах ЦСЄ спроектовано на рівень громадської антикорупції»?

2. Звісно було б логічним, якби автор більш чітко простежив залежність корупції від рівня розвитку демократії в країнах Центральної та Східної Європи. У країнах, де мало демократії, багато корупції. У політичній владній еліті немає мотивації для посилення незалежних демократичних інститутів, які будуть заважати їх корупційній діяльності. Багато з досліджуваних країн «виступають проти громадських організацій, журналістів, що займаються журналістськими розслідуваннями, і політичних опонентів» (Transparency International). Це те, що ми сьогодні спостерігаємо в Україні.

3. Наступне зауваження є продовженням попереднього. Як відомо, антикорупційні реформи в країнах Центральної та Східної Європи не завжди успішні, незважаючи на те, що в них беруть участь міжнародні організації, такі як Світовий банк, Transparency International, Єврокомісія. Так Расмо Карклінкс в роботі «Система змушує мене робити це» пише про те, що, незважаючи на посилення антикорупційних заходів в посткомуністичних країнах, їх реалізація не привела до реального посилення підзвітності, в силу браку політичної волі, внаслідок чого посилилася тенденція до формування неформальних мереж, розвитку патрімоніалізму, клієнтизму, непотизму і тому подібних практик». Які причини цього, на думку здобувачки?

4. За межами наукового інтересу здобувачки залишився громадянський контроль, який є важливим механізмом протидії і придушення негативних

явищ і неформальних практик в системі публічної влади, протидії корупції та іншим проявам неналежного виконання службових обов'язків посадовими особами публічної влади. Ще Ю. Хабермас і М. Постон відзначали, що «громадянський контроль становить найважливішу частину сучасної демократії, її комунікативний простір і основу професійного дискурсу соціальної системи. Корисність контролю для громадського світу не зводиться до кількості витрачених на його підтримку матеріальних ресурсів і благ, оскільки контроль - це суспільне благо і загальний ресурс. Це як вітаміни в їжі, які непомітні, але без яких людина помирає. Однак проблема громадянського контролю в умовах інформаційної революції і відповідної модифікації ліберальних цінностей і ідей ще фактично не досліджена».

5. Сьогодні найпомітніше зростає значення такого суб'єкта громадянського суспільства, як засоби масової інформації та комунікації (ЗМІ та ЗМК). Було б доцільним, якщо автор приділив більше уваги дослідженню антикорупційної ролі ЗМК, особливо Інтернету в країнах Центральної та Східної Європи.

Висловлені зауваження не зменшують наукової цінності дисертаційної роботи, не ставлять під сумнів основну концепцію дослідження, а можуть бути скоріше побажаннями для подальших наукових пошуків автора.

Основні ідеї, положення та висновки дисертаційного дослідження викладені авторкою в 12 публікаціях, 6 з яких надруковані у фахових наукових виданнях із політичних наук (з них 4 – у міжнародних виданнях і вітчизняних виданнях, включених у міжнародні наукометричні бази), 6 тезах виступів на науково-практичних конференціях та публікаціях в інших виданнях. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Представлена до захисту дисертація І. А. Кабанцевої «Антикорупційна протидія громадянського суспільства: досвід посткомуністичних країн

Центрально-Східної Європи» є самостійним і оригінальним науковим дослідженням, яке містить нові науково обґрунтовані результати.

Вищевикладене свідчить, що дисертаційна робота Кабанцевої Ірини Анатоліївни виконана на достатньому теоретичному рівні, повністю відповідає сучасним вимогам до наукових робіт, а її автор - Кабанцева Ірина Анатоліївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 - політичні інститути й процеси.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор

А.О. Сіленко

ПІДПИС ЗАВІРЯЮ:
УЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
ОНАЗ ІМ. О.С. ПОПОВА
РУД Г.В.